

Research Article

The Possibility of Technical Imperative in *Groundwork for the Metaphysics of Morals*

Karimi, Iman

Phd Students of The Department of Philosophy, Faculty of Literature and Humanities, University of Tehran,
Tehran, Iran. (karimi.iman@ut.ac.ir)

ABSTRACT

According to Kant in the *Groundwork for the Metaphysics of Morals*, technical imperatives obligate the agent to select suitable means for an intended end. A true imperative, in Kantian terms, must possess two characteristics: objectivity and the possibility of violation. This article argues that technical imperatives, in the strict Kantian sense, do not qualify as genuine imperatives because they lack the latter characteristic. Furthermore, the article examines two key challenges to the rejection of technical imperatives and demonstrates that neither provides a solid basis for defending them. The first challenge arises from the common observation that individuals often will an end without necessarily willing the appropriate means. The second challenge stems from the apparent validity of many practical inferences, which seem to depend on assuming technical imperatives as a foundational premise.

Keywords: hypothetical imperative, technical imperative, instrumental reason, weakness of will, Kant's ethics

---

Received: 2024/12/14 - Received in revised form: 2025/05/23 - Accepted: 2025/09/20 - Published online: 2025/09/25

□ Karimi, I. (2025). The Possibility of Technical Imperative in Groundwork for the Metaphysics of Morals, *Journal of Philosophical Sophia Perennis*, 46(2), 190-209.

<https://doi.org/10.22034/iw.2025.493906.1818>

This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Extended Abstract

Kant's discussion of instrumental rationality in the *Groundwork of the Metaphysics of Morals* has drawn significant attention in recent years. According to Kant, selecting appropriate means for an intended end is a practical norm to which rational beings are bound. This article argues that, contrary to Kant's claim in the *Groundwork*, instrumental rationality is merely the application of logical rules in practical inferences and cannot be considered a practical norm.

According to Kant, an imperative has two characteristics: (1) it is objective, i.e., it is valid for all rational beings, and (2) it is open to transgression, i.e., it addresses rational beings who, due to inclinations and incentives, are capable of acting contrary to an objective principle. Therefore, to demonstrate the possibility of technical imperatives, Kant must establish both of these features for them. The objectivity of this principle is demonstrated through its analyticity: the principle that "whoever wills an end must also will the necessary means to that end" (the principle of instrumental rationality) is analytic (though its precise formulation requires additional qualifications). To will an end is to consider oneself the cause of realizing that end, which inherently involves willing the means. However, the analyticity of the principle means that it cannot be transgressed.

Some commentators, to address this issue, have treated the principle of instrumental rationality as normative. According to them, "whoever wills an end must also will the necessary means to that end" is not analytic and also incorrect. The analytic principle is rather, "whoever wills an end, insofar as they act rationally, must also will the necessary means to that end." Agents who are influenced by incentives may fail to act rationally, and thus technical imperatives become possible. However, this interpretation undermines the Kantian account of how the principle of instrumental rationality can influence action. According to this interpretation, an agent who rationally sets an end for themselves may nevertheless fail to act toward achieving that end due to opposing desires. Thus, the principle of instrumental rationality would only influence action if it possesses greater motivational force than these conflicting desires. Yet the strength of the principle relative to other inclinations is a contingent matter. Therefore, it cannot be said that the agent acted from the principle of instrumental rationality itself.

Nevertheless, two challenges remain that seem to necessitate the existence of technical imperatives. The first challenge arises from the observation that violations of the principle of instrumental rationality occur in certain circumstances. In response, it can be argued that these circumstances can be interpreted differently. Often, agents merely wish for an end without genuinely willing it. Furthermore, willing an end always follows a consideration of all the associated costs. An agent may initially will an end but, upon recognizing the costs of achieving it, abandon that will.

The second challenge is that practical inferences regarding instrumental rationality appear to require technical imperatives. To derive willing the means from willing an end and knowing the means necessary to achieve that end, an additional premise seems to be required. However, this interpretation arises from a misunderstanding due to the incorrect formulation of the premises of the inference. Willing is a propositional attitude and should not appear in the content

of the premises. When this is clarified, deriving the conclusion requires nothing beyond *modus ponens*.

The remaining question is: What is the meaning of statements like “If you want E, then you must do A”? At least two distinct interpretations can be considered. These statements can express a factual condition, in which case they are merely theoretical and do not convey any obligation. Alternatively, they may express a logical necessity, in which case they mandate a logical rule. For this interpretation to hold, logical rules must be normative. In this sense, these statements can be considered imperatives because they pertain to logic, not to practical rationality.

In Kant’s works after the *Groundwork*, the rules of instrumental rationality are treated as merely theoretical. The best explanation for Kant’s shift in position is that the classification of imperatives in the *Groundwork* is provisional and not a fully developed theory of practical rationality in general.

References

- Allison, H. E. (2011). *Kant’s Groundwork for the Metaphysics of Morals: A Commentary*. Oxford University Press.
- Cramer, K. (1972). Hypothetische Imperative? In M. Riedel (Ed.), *Rehabilitierung der Praktischen Philosophie* (Vol. 1, pp. 159–212). Rombach.
- Hill, T. E. (1992). The Hypothetical Imperative. In T. E. Hill, *Dignity and Practical Reason in Kant’s Moral Theory* (pp. 17–37). Cornell University Press.
- Korsgaard, C. M. (1997). The Normativity of Instrumental Reason. In G. Cullity & B. Gaut (Eds.), *Ethics and Practical Reason* (pp. 215–254). Oxford: Clarendon Press.
- Schönecker, D., & Wood, A. (2015). *Immanuel Kant’s Groundwork for the Metaphysics of Morals: A Commentary*. Harvard University Press.
- Schwartz, J. (2010). Do Hypothetical Imperatives Require Categorical Imperatives? *European Journal of Philosophy*, 18(1), 84–107.
- Staege, R. (2002). Hypothetische Imperative. *Kant Studien*, 93(1), 42–56.
- Wood, A. W. (1999). *Kant’s Ethical Thought*. Cambridge University Press.

امکان امر تکنیکی در بنیادگذاری برای متافیزیک اخلاق

ایمان کریمی

دانشجوی دکتری گروه فلسفه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. (karimi.iman@ut.ac.ir)

علمی - پژوهشی

چکیده

از نظر کانت در کتاب بنیادگذاری برای متافیزیک اخلاق، امرهای تکنیکی عامل را به انتخاب وسیله مناسب برای هدفی که اراده کرده است ملزم می‌کنند. امر اصلی عملی است که دو ویژگی ابژکتیو بودن و تخطی‌پذیری را دارد. این مقاله استدلال می‌کند که این اصول در معنای دقیق کانتی امر نیستند زیرا ویژگی دوم را ندارند. در ادامه این مقاله به دو مانع که بر سر راه حذف امر تکنیکی قرار دارد می‌پردازد و نشان می‌دهد که بر اساس هیچ یک نمی‌توان استدلالی به سود وجود امر تکنیکی اقامه کرد. مانع اول این تجربه شایع است که کسی هدفی را اراده می‌کند ولی وسایل مناسب برای آن را اراده نمی‌کند. مانع دوم این است که به نظر می‌رسد بسیاری از استنتاج‌های عملی که تنها در صورتی معتبرند که امر تکنیکی را به عنوان یکی از مقدمات استدلال در نظر بگیریم.

کلیدواژه‌ها: امر مشروط، امر تکنیکی، عقلانیت ابزاری، ضعف اراده، اخلاق کانت

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۲۴ - تاریخ اصلاح: ۱۴۰۴/۰۳/۰۲ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۲۹ - تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۴/۰۷/۰۳

□ کریمی، ایمان؛ (۱۴۰۳) امکان امر تکنیکی در بنیادگذاری برای متافیزیک اخلاق، *جاویدان خرد*، ۴۶ (۲)، ۱۹۰ - ۲۰۹.

<https://doi.org/10.22034/iw.2025.493906.1818>

This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

مقدمه

کانت در بنیادگذاری برای متافیزیک اخلاق عقلانیت ابزاری (instrumental rationality)، یعنی انتخاب وسیله مناسب برای هدف اراده شده را یک هنجار عملی می‌داند که موجودات متعقل علاوه بر قانون اخلاق به آن ملتزم شده‌اند. این مقاله، نشان می‌دهد که برخلاف نظر کانت در بنیادگذاری، عقلانیت ابزاری صرفاً کاربرد قواعد منطق در استنتاج‌های عملی است و نمی‌توان آن را یک هنجار عملی در نظر گرفت.

بخش دوم بنیادگذاری برای متافیزیک اخلاق پس از تعریف مفهوم امر (Imperativ) و بیان انواع آن، به تبیین امکان آن‌ها می‌پردازد. قوانین، اصولی عملی هستند که برای همه موجودات متعقل معتبرند و ضرورت انجام دادن یک عمل را نشان می‌دهند. برای موجودات متعقلی که همواره عقلانی عمل نمی‌کنند، این ضرورت (Notwendigkeit) به صورت الزام (Nötigung) نمایان می‌شود. بازنمایی این الزام فرمان (Gebot) خوانده می‌شود و فرمول (Formel) یا صورت‌بندی این فرمان، امر نامیده می‌شود (GMS 4:413). بنابراین امر دو ویژگی دارد: (۱) ابژکتیو است و (۲) برای عاملی وجود دارد که می‌تواند مطابق آن عمل نکند؛ به عبارت دیگر، تخطی‌پذیر است. سپس امرها به دو دسته مشروط (hypothetisch) و بی‌قیدوشرط (kategorisch) تقسیم می‌شوند. امرهای مشروط ضرورت یک عمل را به خاطر دستیابی به یک هدف انتخاب شده نشان می‌دهند، اما امر بی‌قیدوشرط ضرورت یک عمل را مستقل از هر هدف از پیش انتخاب شده بیان می‌کنند (GMS 4:14). در ادامه، امرهای مشروط خود به دو دسته، بر اساس هدفی که مدنظر دارند تقسیم می‌شوند. امرها یا ناظر به هر هدف ممکن که یک عامل می‌تواند برای خود در نظر بگیرد هستند یا ناظر به خوشبختی‌اند که هر موجود متعقل وابسته‌ای آن را هدف خود قرار می‌دهد. به این ترتیب، سه نوع امر وجود دارد که کانت آن‌ها را قواعد مهارت (Regeln der Geschicklichkeit) یا امرهای تکنیکی (technisch)، نصاب حزم (Ratschläge der Klugheit) یا امرهای پراگماتیک (pragmatisch) و امرهای اخلاقی می‌نامد (GMS 4:416).

در ادامه کانت این پرسش را طرح می‌کند که چگونه این امرها ممکن شده‌اند (GMS 4:417). همان طور که او توضیح می‌دهد، این پرسش ربطی به این ندارد که عامل چگونه مطابق با این امرها عمل می‌کند، بلکه او با طرح این پرسش به دنبال تبیین الزام‌آوری امرها است. بحث از امکان امر قرار است نشان دهد که چرا باید یک امر را بپذیریم و مطابق با آن عمل کنیم. کانت ادعا می‌کند که امکان امرهای مشروط آشکار است و به

۱. ارجاعات به آثار کانت مطابق با شیوه استاندارد به شماره جلد و شماره صفحه چاپ آکادمی پروس است. برای بنیادگذاری برای متافیزیک اخلاق، نقد عقل عملی، نقد قوه حکم، مقدمه اول نقد قوه حکم و متافیزیک اخلاق به ترتیب از حروف اختصاری GMS، KpV، KU. MS و EEKU استفاده شده است. در نقل قول از بنیادگذاری و نقد دوم، از ترجمه‌های فارسی‌ای که در بخش منابع آمده است، با تغییر برخی اصطلاحات استفاده شده است. هر جا که اصطلاحی تغییر داده شده است، اصل آلمانی آن در پرانتز آمده است.

بحث خاصی نیاز ندارد، زیرا آن‌ها اصول تحلیلی هستند. در مقابل، چون امر بی‌قیدوشرط تألیفی است، تبیین آن دشواری‌های خاصی دارد. پس از این ادعا کانت تنها یک بند را به بررسی امکان امرهای مشروط اختصاص می‌دهد و پس از آن تا انتهای کتاب به امر بی‌قیدوشرط می‌پردازد. باین حال، همان‌طور که در ادامه مشخص خواهد شد، امکان امرهای مشروط با دشواری‌هایی جدی روبرو است.

موضوع این مقاله به امرهای تکنیکی محدود می‌شود، اگرچه کانت امرهای پراگماتیک را هم همانند امرهای تکنیکی تحلیلی می‌داند و امکان آن‌ها را هم به همین صورت تبیین می‌کند. دلیل این محدودسازی تردیدهای فلسفی و تفسیری‌ای است که در مورد این که خوشبختی را می‌توان یک هدف همانند دیگر اهداف در نظر گرفت وجود دارد (Bacin, 2019; Reath, 2006, pp. 35–39). به نظر می‌رسد مصلحت‌سنجی ناظر به حفظ و ارتقای خوشبختی، بیش از این که مربوط به انتخاب وسیله مناسب برای یک هدف مشخص باشد، در مورد انتخاب اهداف مناسب و سازگار با یکدیگر است و از این جهت با امرهای تکنیکی که صرفاً مربوط به عقلانیت ابزاری اند تفاوت دارد.

در ادامه، این مقاله به سه بخش تقسیم می‌شود. بخش اول، به امکان امرهای مشروط بر اساس تحلیلی بودن آن‌ها می‌پردازد و نشان می‌دهد که آن‌ها در واقع امر نیستند، زیرا ویژگی دوم امر یعنی تخطی‌پذیری را ندارند. دو بخش بعدی، به بررسی دو مسئله می‌پردازند که به نظر می‌رسد با این نتیجه در تضادند. اول، این یک تجربه فراگیر و مشترک است که هدفی انتخاب می‌شود اما عامل وسیله مناسب با آن را اراده نمی‌کند، بنابراین ظاهراً از امر مشروط تخطی شده است. دوم، به نظر می‌رسد که استنتاج‌های عملی نیازمند امرهای تکنیکی هستند.

۱. تحلیلی بودن اصل عقلانیت ابزاری

امکان امرهای تکنیکی به صورت زیر نشان داده می‌شود:

کسی که غایت را می‌خواهد، (تا آنجا که عقل بر کنش‌های او تأثیر قاطع دارد) همچنین وسیله‌ای را هم که برای این غایت به طور اجتناب‌ناپذیری ضروری است و در بد قدرت اوست می‌خواهد. این اصل، تا جایی که به اراده کردن مربوط است، تحلیلی است؛ زیرا در اراده کردن یک ابژه به منزله معلول من، علیت من پیشاپیش به منزله علت کنشگر، یعنی کاربرد وسایل، به تصور در می‌آید، و امر مفهوم کنش‌های ضروری برای این غایت را پیشاپیش از مفهوم اراده کردن این غایت استخراج می‌کند (بی تردید گزاره‌های تألیفی به متعین کردن خود وسایل نیل به هدفی از پیش تعیین شده تعلق دارند، نه به بنیادی که فعل اراده را بالفعل می‌سازد بلکه به بنیاد بالفعل ساختن ابژه مربوط اند). [...] هنگامی که می‌دانم معلول مورد نظر منحصراً از طریق چنین کنشی می‌تواند رخ دهد، آن گاه این که اگر معلول را به طور کامل بخواهم کنشی را هم که برای آن منظور لازم است خواستارم،

اصلی تحلیلی است؛ زیرا این که فلان چیز را معلولی تصور کنیم که به نحوی معین به دست من امکان پذیر است و این که خودم را، با نظر به آن معلول، بدین نحو کنشگر تصور کنم، امری به کلی واحد است. (GMS 4:417)

استدلال فوق دو گام اصلی دارد. اول، اصل «کسی که غایت را می‌خواهد، همچنین وسیله [...] را هم می‌خواهد» (اصل عقلانیت ابزاری) تحلیلی است. دوم، امر مشروط مبتنی بر این اصل تحلیلی است، بنابراین ممکن است. در ادامه به ترتیب به این دو گام بررسی می‌شوند.

اولین نکته در مورد تحلیلی بودن اصل عقلانیت ابزاری، این است که «این اصل، تا جایی که به اراده کردن مربوط است، تحلیلی است». شناخت وسیله مناسب برای یک هدف، نیازمند دانش به روابط علی-معلولی جهان است و چنین دانشی تألیفی است. چیزی که در اصل عقلانیت ابزاری تحلیلی است، نسبت دو اراده کردن است؛ یعنی اراده کردن هدف و اراده کردن وسیله. اما این که چه وسیله‌ای برای هدف مناسب است، تحلیلی نیست. بنابراین، اگر عامل هدفی را اراده کند، به طور تحلیلی اراده کردن وسیله‌ای که «به طور اجتناب‌ناپذیری ضروری است و در ید قدرت اوست» نتیجه نمی‌شود، بلکه اراده کردن وسیله‌ای نتیجه می‌شود که او به طور اجتناب‌ناپذیری ضروری و در ید قدرت خودش می‌داند. این موضوع در اولین صورت‌بندی اصل عقلانیت ابزاری دیده نمی‌شود، اما در دومین صورت‌بندی در نظر گرفته شده است («هنگامی که می‌دانم معلول مورد نظر منحصراً از طریق چنین کنشی می‌تواند رخ دهد...»). براین اساس، اگر عاملی وسیله مناسب برای هدف اراده شده را نشناسد، اما به قصد تحقق هدف، چیزی که به اشتباه وسیله مناسب می‌داند، به کار گیرد، خلاف اصل عقلانیت ابزاری عمل نکرده است.

برای توضیح تحلیلی بودن اصل عقلانیت ابزاری، توجه به تمایز کانت میان اراده و آرزو (Wunsch) ضروری است. توانایی عمل کردن یا اجتناب کردن از کاری، هنگامی که با «آگاهی از توانایی محقق کردن ابژه‌اش از طریق کنش خودش» همراه شود، قوه انتخاب (Willkür) نام دارد. اما اگر بدون این آگاهی باشد، آرزو نامیده می‌شود (MS 6:213). برای یک عامل تحقق وضعیت‌هایی مطلوب است. اما مطلوبیت تحقق یک وضعیت صرفاً آرزو است. آرزو زمانی تبدیل به اراده می‌شود که عامل انتخاب کند این وضعیت از طریق اراده خودش و با فعل خودش تحقق یابد. در این شرایط است که انتخاب ضرورت پیدا می‌کند. عامل می‌تواند وضعیت‌های متفاوتی را هم زمان آرزو کند، بدون این که بداند که آیا ممکن است آن‌ها با هم رخ دهند یا نه. اما عامل نمی‌تواند وضعیت‌های متضاد را اراده کند و باید میان آن‌ها انتخاب کند. اراده کردن چیزی، برخلاف آرزو کردن، مستلزم این است که عامل چگونگی تحقق این وضعیت را از طریق اراده خودش بداند. بنابراین کنش او باید به عنوان وسیله‌ای برای تحقق آن وضعیت در نظر گرفته شود. اراده کردن یک وضعیت، یعنی خود را به عنوان علت آن وضعیت در نظر گرفتن و این کنشگری به معنای به کار بردن وسایل برای تحقق هدف است. بنابراین،

اراده کردن هدف با اراده کردن کنشی که علت آن هدف است، یعنی به کار بردن وسایل، «امری به کلی واحد است» و در نتیجه اصل عقلانیت ابزاری تحلیلی است.

گام دوم استدلال، بر اساس تحلیلی بودن اصل عقلانیت ابزاری، امر مشروط را نتیجه می‌گیرد. اما تحلیلی بودن اصل عقلانیت ابزاری به جای این که امکان امر مشروط را نشان دهد، نشان می‌دهد که امر مشروط ممکن نیست. اگر اصل عقلانیت ابزاری تحلیلی باشد، آن گاه ضروری خواهد بود. در نتیجه در مورد همه کنش‌های موجود متعقل برقرار است و امکان تخطی از آن وجود ندارد. از تحلیلی بودن اصل عقلانیت ابزاری می‌توانیم نتیجه بگیریم که اگر عاملی وسیله‌ای برای هدفی را اراده نکرد، هدف را هم اراده نکرده است. هدفی که عامل وسایل ضروری برایش را به کار نمی‌بندد، صرفاً می‌تواند آرزوی عامل باشد و نه اراده اش.^۱

اصل عقلانیت ابزاری، شرط کنش قصدمند (intentional) یا اختیاری^۲ است (Newton, 2017, pp. 548–549). شرط هر کنش اختیاری، خودآگاهی عامل به وحدت خودش در اراده کردن هدف و اراده کردن وسیله است. در یک کنش اختیاری، عامل می‌داند که کنش را به خاطر چه هدفی انجام می‌دهد و می‌داند که این هدف را خودش اراده کرده است. اگر اصل عقلانیت ابزاری شرط کنش اختیاری است، ممکن نیست کنشی وجود داشته باشد، که از آن تخطی کند.

شارحانی که از امکان امر تکنیکی دفاع می‌کنند، سعی می‌کنند بر اساس تقابل هدف‌گذاری‌های عقلانی عامل با امیال و خواسته‌های کوتاه مدت و آنی، امکان تخطی از اصل عقلانیت ابزاری را نشان دهند. موجود متعلقی که انگیختار (Triebfeder) حسی دارد، می‌تواند برخلاف این اصل عقلانی عمل کند. بنابراین، امر مشروط این موجود را به اصل عقلانیت ابزاری الزام می‌کند. به عبارت دیگر، مسئله اصلی امر مشروط این است که عامل را به هدفی که اراده کرده است، ملتزم نگه دارد و نگذارد امیال و خواسته‌های کوتاه مدت مانع تحقق هدفی شود که برای خود برگزیده است (Allison, 2011, pp. 159–162; Korsgaard, 1997, pp. 238–239; Schönecker & Wood, 2015, pp. 117–121).^۳ کسی که

۱. در بخش اول بنیادگذاری از این که عامل از همه وسایلی که در توانش بوده است استفاده کرده یا نه، به عنوان معیاری برای تمایز اراده از آرزوی محض استفاده می‌شود (GMS 4:394).

۲. قصدمندی یا اختیاری بودن فصل مقسم کنش نیست بلکه مقوم آن است. قصدمندی یا اختیاری بودن، چیزی را بر مفهوم کنش نمی‌افزاید. مقصود از عبارت کنش اختیاری این نیست که کنش‌های غیراختیاری هم وجود دارند، بلکه مقصود این است که در اینجا کنش از این جهت که اختیاری است در نظر گرفته شده است.

۳. همچنین نک (Beck, 1960, p. 87; Hill, 1992, pp. 17–19; Paton, 1946, pp. 123–125; Patzig, 1965, pp. 249–250; Pollok, 2007, pp. 62–64; Steigleder, 2001, pp. 118–119; Wood, 1999, pp. 62–63) جهات مختلفی در بازسازی استدلال کانت با یکدیگر تفاوت دارند. اما می‌توان از این تمایزها با توجه به هدف این مقاله صرف نظر کرد. برای تقسیم‌بندی این تفسیر نک (Newton, 2017).

هدفی را برای خود وضع می‌کند، خود را به تحقق آن هدف و در نتیجه به استفاده از وسیله ملزم می‌کند و از این طریق برای اراده خودش هنجار وضع می‌کند. اصل عقلانیت ابزاری این هنجار را بیان می‌کند. در واقع، از نظر این شارحان این رابطه دو مفهوم اراده کردن هدف و اراده کردن وسیله نیست که تحلیلی است، بلکه رابطه اراده کردن هدف با ملزم شدن به اراده کردن وسیله است که تحلیلی است. بنابراین کسی که هدفی را می‌خواهد، ملزم می‌شود که وسیله را هم بخواهد، اما امیال او می‌توانند سبب شوند هنجاری را که خودش برای خودش وضع کرده نادیده بگیرد. در این رابطه، این تفسیر به پراتنزی که در اصل عقلانیت ابزاری وجود دارد توجه می‌دهد. مطابق با این تفسیر، «کسی که غایت را می‌خواهد، همچنین وسیله [...] را هم می‌خواهد»، نه تنها تحلیلی نیست، بلکه نادرست و مخالف تجربه است. در مقابل، اصل عقلانیت ابزاری با پراتنزی که دارد تبدیل به اصلی تحلیلی می‌شود: «کسی که غایت را می‌خواهد، (تا آنجا که عقل بر کنش‌های او تأثیر قاطع دارد) همچنین وسیله [...] را هم می‌خواهد» است. اراده کردن وسیله از اراده کردن هدف تنها هنگامی به صورت تحلیلی نتیجه می‌شود که عامل عقلانی رفتار کند. اما موجود متعلقی که تحت تأثیر امیال و انگیزتارها است، می‌تواند برخلاف عقل عمل کند و علی‌رغم این که هدفی را اراده کرده است و وسیله‌ای مناسب و ضروری برای آن را می‌شناسد، از به کار گرفتن آن خودداری کند. بنابراین برای موجودات متعلقی که همواره عقلانی عمل نمی‌کنند، اصل عقلانیت ابزاری تبدیل به امر می‌شود. امر مشروط، در واقع، به عامل امر می‌کند که عقلش تأثیر قاطعی در عملش داشته باشد. اصل عقلانیت ابزاری یک اصل ضروری توصیفی نیست بلکه اصلی هنجاری است که به صورت توصیفی نوشته شده است؛ زیرا می‌توان اصول هنجاری یا امری را به صورت توصیفی هم نوشت؛ برای مثال «انسان عاقل A را انجام می‌دهد.» معادل با «باید A را انجام دهی!» است و توصیفی بودن جمله دوم چیزی از هنجاری بودن آن کم نمی‌کند. به همین ترتیب، از اصل عقلانیت امر مشروط نتیجه می‌شود.

مشکل این تفسیر این است که میان پذیرش هنجار و عمل مطابق آن شکاف ایجاد کرده و در نتیجه تأثیر عقل بر عمل را ناممکن می‌کند. مطابق با این تفسیر، اراده کردن هدف، به صورت تحلیلی به وضع هنجاری برای تحقق هدف و در نتیجه به کار گرفتن وسیله منجر می‌شود. اصل عقلانیت ابزاری تخطی‌پذیر است زیرا اگرچه عامل در هر اراده کردن ضرورتاً برای خود هنجاری وضع می‌کند، اما چون همواره عقلانی عمل نمی‌کند، می‌تواند از هنجاری که خود برای خود وضع کرده است تخطی کند. در این شرایط مسئله این است که تأثیر پذیرش هنجار بر عمل چگونه باید توضیح داده شود. اگر این تأثیر نخواهد به طور کلی انکار شود، تأثیر عقل بر عمل از این طریق خواهد بود که پذیرش هنجار میلی در عامل ایجاد می‌کند اما چون عامل امیال دیگری هم دارد که از میل عقلانی او قوی‌تر هستند، توسط آن‌ها متعین می‌شود. این توضیح، نظریه انگیزش خاصی را

پیش فرض می‌گیرد که مطابق با آن امیال همانند نیروهایی هستند که عامل مطابق با برآیند آن‌ها متعین می‌شود. اما این نظریه انگیزش را نمی‌توان به کانت نسبت داد. از نظر کانت، عامل متعقل توسط انگیزتارهای حسی به طور بی‌واسطه متعین نمی‌شود، بلکه او هنگامی متعین می‌شود که عمل مطابق انگیزتار را موجه بداند. در واقع، عامل توسط دلیلی که برای عمل بر طبق هر انگیزتار دارد متعین می‌شود (Allison, 1990, pp. 40–51).^۱ بنابراین، اگر عامل هدفی را اراده کرده باشد، دلیلی برای آن داشته است و به این خاطر آن را اراده کرده است. حال، اگر عامل دلیلی را بپذیرد و بر آن اساس چیزی را اراده کند، اما مطابق با آن دلیل عمل نکند، به این معنا است که دلیل آوری در عمل او تأثیری نداشته است.^۲ به عبارت دیگر، عامل مطابق با این تفسیر، می‌تواند بپرسد که چرا باید مطابق با دلایلی که بر اساس عقلانیت ابزاری طرح شده‌اند، عمل کند. در اینجا نیاز به دلیلی دیگر خواهد بود که توضیح دهد چرا عامل باید مطابق با عقلانیت ابزاری عمل کند و همین استدلال در مورد این دلیل تکرار می‌شود.^۳

اگر میان پذیرش هنجار و عمل مطابق با آن شکافی نباشد، از این طریق امکان تخطی از اصل عقلانیت ابزاری وجود ندارد. دو شیوه دیگر برای تخطی از اصل عقلانیت ابزاری وجود دارد: (۱) اصل پذیرفته نشود و (۲) اصل پذیرفته شود اما در تطبیق آن اشتباه شود. تحلیلی بودن اصل عقلانیت ابزاری حالت اول را ناممکن می‌کند زیرا این اصل بیان می‌کند که با صرف اراده کردن هدف، عامل ذیل اصل عقلانیت ابزاری قرار می‌گیرد. این که اصل عقلانیت ابزاری «تا جایی که به اراده کردن مربوط است»، تحلیلی است، حالت دوم را رد می‌کند

۱. آلیسون به این موضوع نام بر نهاد ادغام (Incorporation Thesis) داده است. همچنین نک:

(Allison, 2011, pp. 114–115; Reath, 2006, pp. 12–13).

۲. آلیسون که یکی از پیش گامان تفسیر نظریه انگیزش کانت بر اساس توجیه انگیزتارها است، در تفسیری که از امر مشروط دارد، این نکته را نادیده می‌گیرد که هر شکاف میان پذیرش هنجار و عمل کردن مطابق با آن با این نظریه انگیزش در تضاد است. احتمالاً دشواری‌هایی که حذف امر تکنیکی پدید می‌آورد، سبب شده است که این تضاد دیده نشود.

۳. این تفسیر، کانت را به برون گرایی (externalism) در مورد انگیزش ملتزم می‌کند. مطابق با برون گرایی دلیل بودن مستقل از سبب انگیزش بودن است. در مقابل، درون گرایی (internalism) دلیل را مستقل از انگیزش نمی‌داند. به تعبیر فرانکنا، مطابق با برون گرایی دو دسته دلیل وجود دارد: دلایل برانگیزاننده (exciting reasons) و دلایل توجیه کننده (justifying reasons)؛ اما مطابق با درون گرایی تنها یک دسته دلیل وجود دارد که هر دو ویژگی را دارد. نک (Frankena, 1976, pp. 50–51). برای نقدی معاصر بر برون گرایی نک (Williams, 1981). کورسگارد یکی از مدافعان اصلی درون گرا بودن کانت است (Korsgaard, 1996, Chapter 2). از نظر کورسگارد، شکاف میان انگیزش و اصل ابژکتیو منجر به شکایت می‌شود زیرا «مجالی به شکاک می‌دهد که بپرسد چرا باید آن [کنش مطابق با هنجار] را انجام دهد» (Korsgaard, 1997, p. 245). با این حال او میان اراده کردن و عمل کردن مطابق با اراده تمایز می‌گذارد (Korsgaard, 1997, pp. 244–247) که در نهایت منجر به همان شکافی می‌شود که می‌خواهد به آن مبتلا نشود. دلیل تضاد پدید آمده، همانند آلیسون (نک پی نوشت ۵)، دشواری‌هایی است که به نظر می‌رسد با حذف امر تکنیکی پدید می‌آید. برای نمونه مشابهی از ایجاد شکاف میان اراده و عمل بر طبق اراده برای تبیین امکان امر شرطی نک (Staege, 2002, pp. 53–54).

زیرا تطبیق به شناختن وسایل مورد نیاز مربوط است و از حوزه این اصل بیرون است. همچنین برای رد این حالت در بخش سوم دلایل بیشتری آورده می‌شود. با رد این حالات، جایی برای امر تکنیکی باقی نمی‌ماند. اراده کردن هدف، اراده کردن وسیله را به صورت تحلیلی در خود دارد و هر موجود متعلقی که کنش اختیاری و هدفمند انجام می‌دهد، کنشش با این شرایط مطابقت دارد. بنابراین پراتز اصل عقلانیت ابزاری زائد است^۱ و در مورد این اصل امری وجود ندارد. اگر امری وجود داشته باشد، تنها می‌تواند مربوط به انتخاب هدف باشد و نه امر کردن به وسیله مناسب.

۲. تخطی از اصل عقلانیت ابزاری؟

به نظر می‌رسد تخطی ناپذیر بودن اصل عقلانیت ابزاری، با تجربه شایع اراده کردن یک هدف اما عدم استفاده از وسایل مناسب، در تضاد باشد. بسیار پیش می‌آید که برای رسیدن به هدفی برنامه‌ریزی می‌کنیم اما به برنامه‌ها عمل نمی‌کنیم. شهود ما از وضعیت‌های این چنینی این است که عامل در آن‌ها عقلانی عمل نکرده است و این عقلانی عمل نکردن به خاطر تخطی از اصل عقلانیت ابزاری است. این موضوع دلیلی برای امکان امر مشروط در نظر گرفته می‌شود. در ادامه نمونه‌هایی از این وضعیت‌ها بررسی می‌شود و نشان داده می‌شود که در این موارد از اصل عقلانیت ابزاری تخطی نشده است و اگر عامل عقلانی عمل نکرده است، عقلانی عمل نکردن او که به خاطر تخطی از اصول دیگر است.

فرض کنید عاملی تصمیم می‌گیرد که صبح‌ها زودتر از خواب بیدار شود تا فرصت بیشتری برای انجام کارهایش داشته باشد، اما به این تصمیم عمل نمی‌کند. شاید این نکته درست باشد که زود بیدار نشدن عامل عقلانی نبوده است، اما این موضوع مربوط به عقلانیت ابزاری نیست. هنگامی که زنگ ساعت عامل را صبح زود از خواب بیدار می‌کند اما او تصمیم می‌گیرد که دوباره بخوابد، آیا در این زمان می‌توان ادعا کرد که عامل تصمیم گرفته است بهتر به کارهایش برسد؟ این طور به نظر نمی‌رسد. عامل در این زمان بین دو هدف انتخاب می‌کند: بیشتر خوابیدن یا بهتر انجام دادن کارها و همان طور که از رفتارش مشخص است، هدف اول را انتخاب می‌کند. این که عمل او عاقلانه است یا نه، به نصایح حزم مربوط است و نه به قواعد مهارت. در مورد این عامل نمی‌توان گفت که واقعاً اراده کرده است که بهتر به کارهایش برسد. این نکته حتی مطابق با کاربرد روزمره مفهوم اراده کردن است. اگر شخصی هر روز بگوید که می‌خواهد کارهایش را بهتر انجام دهد و باید

---

۱. کرامر هم به همین نتیجه می‌رسد (Cramer, 1972, p. 165). با این حال، او در انتهای مقاله به معنایی امر مشروط را ممکن می‌داند (Cramer, 1972, pp. 108-112). در شرایطی که عامل ابژه‌ای را اراده کرده است و میلی بی‌واسطه به وسیله تحقق آن ندارد. امر مشروط در کار است. اما کرامر امر را در معنایی وسیع‌تر از کانت به کار می‌برد. در شرایط مدنظر کرامر، ضرورت عقلی وجود دارد اما چون امکان تخطی وجود ندارد، که کرامر هم این نکته را می‌پذیرد، در معنای کانتی امری در کار نیست.

صبح‌ها زودتر بیدار شود، اما مرتب از این گفته‌اش تخطی کند، می‌توانیم به او بگوییم که ”تو واقعاً این را نمی‌خواهی!“ این شخص قطعاً دوست دارد که بهتر به کارهایش برسد، اما چنین چیزی را اراده نکرده است. در این شرایط عامل آرزو می‌کند که کارهایش بهتر انجام شود، اما تحقق این وضعیت را از طریق کنش خودش نمی‌خواهد.

علت این که عقلانی عمل نکردن عامل در اینجا به اصل عقلانیت ابزاری نسبت داده می‌شود، تحلیل نادرست از اراده کردن است. این که عامل در لحظه‌ای تصمیم می‌گیرد که کاری را انجام دهد، اراده کردن یک وضعیت نیست. ابژه اراده بودن با ابژه شناخت نظری بودن، تفاوت دارد. برای این که یک وضعیت بتواند ابژه اراده باشد، باید عامل بداند که این وضعیت از طریق کنش او چگونه می‌تواند محقق شود و او چه کاری برای تحقق آن باید انجام دهد. بدون چنین دانشی، نمی‌توان یک وضعیت را اراده کرد، بلکه تنها می‌توان امیدوار بود که این وضعیت، به طریقی که از آن مطلع نیستیم، محقق شود. بنابراین شناخت‌های نظری که مشخص می‌کنند یک معلول از طریق چه علتی می‌تواند محقق شود، تنها پس از اراده کردن یک هدف نیست که موضوعیت پیدا می‌کنند. این شناخت‌ها از ابتدا در فرایند اراده کردن دخیل اند. عامل وقتی می‌خواهد تصمیم بگیرد که ابژه‌ای را اراده کند یا نه، وسایلی را که برای تحقق آن ابژه باید به کار گرفته شود می‌سنجد. برای این که او در نهایت ابژه مورد نظر را اراده کند، لازم است که ارزش تحقق هدف را بیشتر از هزینه‌ای بداند که برای به کارگیری وسایل می‌پردازد. بنابراین اراده کردن امری نیست که در یک لحظه از زمان رخ بدهد. اراده کردن یک ابژه نیازمند ارزیابی مداوم وسیله‌هایی است که برای تحقق آن ابژه لازم است. همچنین، عامل باید در انتهای همه ارزیابی‌ها تحقق هدف را به سختی به کارگیری وسیله‌ها ترجیح دهد (Cramer, 1972, pp. 174-177). اگر این اتفاق نیفتد، نمی‌توان گفت که عامل ابژه را اراده کرده است. اگر اراده کردن در یک لحظه رخ ندهد، تبیین فوق از خطای عامل نادرست خواهد بود. عاملی که روزها ادعا می‌کند که می‌خواهد صبح‌ها زودتر بیدار شود، هنوز چیزی را اراده نکرده است. هنگامی مشخص می‌شود که او سحرخیزی را اراده کرده است که صبح‌ها، وسیله تحقق آن را با همه سختی‌هایش اراده کند.

با این حال، می‌توان شرایطی را در نظر گرفت که عامل با توجه به شناخت‌های نظری، وسایل مورد نیاز برای تحقق یک هدف را می‌شناسد و با شناخت کامل نسبت به آن‌ها هدف را اراده می‌کند. اما باز هم ممکن است عامل مطابق با تصمیمی که گرفته است عمل نکند. در این شرایط نمی‌توان ادعا کرد که عامل در هنگام انجام کنش، تازه وسیله را بررسی کرده است و در نتیجه در تصمیم خود تجدیدنظر کرده است. اما باز هم می‌توان این شرایط را به صورت دیگری توضیح داد. مسئله اصلی این است که چیزی که سبب تعیین اراده می‌شود، اندیشه

لذت و درد نیست، بلکه خود آن است. عاملی که تصمیم گرفته است صبح‌ها زودتر بیدار شود، ممکن است کاملاً آگاه باشد که این کار دشواری‌هایی دارد و باز هم این تصمیم را گرفته باشد، اما درکی که این عامل در طول روز از این دشواری‌ها دارد، با درکی که او صبح‌ها موقع بیدار شدن دارد متفاوت است. تنها موقع بیدار شدن است که عامل به سختی حقیقی عملش آگاه است، اما او در طول روز تنها از طریق حافظه و خیال می‌تواند به این سختی بیندیشد و در بسیاری از مواقع ممکن است این سختی را دست کم بگیرد. بنابراین می‌توان فرض کرد که عامل صبح موقع بیدار شدن که سختی حقیقی این کار را درک می‌کند، نظرش در مورد زود بیدار شدن را تغییر می‌دهد. این که این تغییر نظر موجه است یا نه، در اینجا مورد سؤال نیست. مسئله این است که در این مورد بر اساس امر تکنیکی نمی‌توان تصمیم گرفت.

این که مثال‌های فوق به عنوان نمونه‌هایی از تخطی از امر تکنیکی در نظر گرفته می‌شوند بی‌دلیل نیست. ما ترجیح می‌دهیم فکر کنیم که به خاطر ضعف اراده است که در راستای اهدافی که بیشترین ارزش را برای آن‌ها قائل هستیم عمل نمی‌کنیم. اهداف مهم ما، تصویری از زندگی ما می‌سازند و به آن معنا می‌دهند. با نسبت دادن تخطی از اهدافی که اراده کرده ایم به امیال کوتاه مدت، این اعتراف تلخ را می‌کنیم که کنترلی بر امیال خود نداریم، اما در عوض تصویر معنادار از زندگی خود را حفظ می‌کنیم. ما خود را با اهدافی ارزشمند یکی می‌گیریم و منحرف شدن از این اهداف را به عاملی بیرونی، به چیزی که حقیقتاً از آن ما نیست و باید کنترلش کنیم نسبت می‌دهیم. چیزی که ما واقعاً و در عمیق‌ترین شکل ممکن می‌خواهیم همین اهداف ارزشمند است و عمل نکردن در راستای این اهداف، خیانت به خود حقیقی مان است. اما تفسیر درست از این وضعیت بسیار تلخ‌تر است. این که ما ادعا می‌کنیم که اهدافی ارزشمند داریم اما برای آن‌ها کاری نمی‌کنیم، نشان دهنده بی‌صدقتی ما است و نه ناتوانی ما. این وضعیت تنها نشان دهنده این است که واقعاً برای چیزهایی که ادعا می‌کنیم مهم‌ترین اهدافمان هستند، ارزشی قائل نیستیم و همه این ادعاها در مورد اهداف والا فقط وسیله‌ای است برای فریفتن خودمان و دیگران و پوشاندن ظاهری زیبا و موجه به خواسته‌های واقعی مان. قائل شدن به تخطی از اصل عقلانیت ابزاری، نوعی فرافکنی است که خواسته‌های بیهوده و بی‌ارزش ما را به عاملی بیرونی نسبت می‌دهد تا با این واقعیت مواجه نشویم که چیزهایی که واقعاً آن‌ها را می‌خواهیم چندان زیبا نیستند.

۳. استنتاج‌های عملی-تکنیکی

اگرچه دو بخش قبلی این نتیجه را تأیید می‌کند که امر تکنیکی ممکن نیست، جمله‌هایی با ساختار "اگر می‌خواهی به هدف E برسی، باید A را انجام دهی!" معنادارند و در گفتار روزمره به کار می‌روند؛ بنابراین لازم است تحلیلی از "باید" به کاررفته در این جمله‌ها ارائه شود. همچنین، به نظر می‌رسد که این جمله‌ها نتیجه استنتاج‌هایی هستند که در مقدمه آن‌ها گزاره "A علت E است" آمده است. به همین خاطر، نیاز به بررسی

استنتاج‌های عملی‌ای است که به این جمله‌ها می‌انجامند.

دو مقدمه زیر را در نظر بگیرید.

(1A) من E را اراده کرده‌ام.

(2A) وسیله‌ای اجتناب‌ناپذیر برای E است.

از این دو مقدمه هیچ یک از دو نتیجه زیر را نمی‌توان گرفت.

(3A) من A را اراده می‌کنم.

(4A) من باید A را اراده کنم.

برای تکمیل این استنتاج نیاز به مقدمه‌ای اضافه است و امر تکنیکی این مقدمه را فراهم می‌کند.

(TI) هر کس هدفی را اراده کند، باید وسیله اجتناب‌ناپذیر برای آن را هم اراده کند.^۱

اما اگر امر تکنیکی ممکن نباشد، استنتاج فوق چگونه ممکن می‌شود؟ یک پیشنهاد که توسط شوارتز مطرح شده، این است که نسبت هدف و وسیله را قاعده استنتاج در نظر بگیریم، نه این که این نسبت را به صورت یک امر به مقدمات اضافه کنیم (Schwartz, 2010, pp. 89–91). با پذیرش قاعده هدف/وسیله به عنوان یک قاعده استنتاج، می‌توانیم (3A) را نتیجه بگیریم.

این پیشنهاد با دو مسئله مواجه است. اول، اگر هدف/وسیله یک قاعده استنتاج باشد، باید بتوان آن را صوری بیان کرد اما وسیله بودن A و هدف بودن E بخشی از محتوای (2A) هستند. بنابراین برای اعمال قاعده هدف/وسیله، نیاز به شناخت محتوای مقدمات است؛ در نتیجه، نمی‌توان آن را قاعده استنتاج در نظر گرفت. دوم، هدف/وسیله، خودسرانه قاعده استنتاج در نظر گرفته شده است. شوارتز می‌پذیرد که هدف/وسیله یک قاعده منطق صوری نیست و این را یکی از نقاط قوت پیشنهادش می‌داند. از نظر او استنتاج عملی با استنتاج نظری تنها در موضوع تفاوت ندارد بلکه استنتاج عملی قواعد خاص خودش را هم دارد و از این طریق می‌توان استنتاج عملی را از استنتاج نظری متمایز کرد (Schwartz, 2010, pp. 99–100). اما شوارتز هیچ دلیلی ارائه نمی‌کند که چرا باید هدف/وسیله را به عنوان یک قاعده استنتاج بپذیریم. فرض کردن این قاعده به این صورت، توضیح معقول بودن آن را ناممکن می‌کند.

مشکل پدیدآمده به خاطر این است که استنتاج عملی فوق نادرست صورت‌بندی شده است و به این خاطر

۱. در صورت بندی فوق از جزئیاتی که به کلیت استدلال این بخش ارتباطی ندارند، مثل قیده‌های امر تکنیکی، صرف نظر شده است. همچنین، صورت بندی امر تکنیکی پیچیدگی‌هایی دارد که از آن‌ها صرف نظر شده است. یکی از مهم‌ترین این موارد که در سال‌های اخیر بسیار به آن پرداخته شده است، مسئله دامنه امر تکنیکی است. در تفسیر دامنه گسترده، "باید" به کل امر مربوط است اما در تفسیر دامنه محدود، "باید" تنها در تالی می‌آید. در این مورد نک: (Schroeder, 2005, p. 358).

برای تکمیل استدلال نیاز به امر تکنیکی یا قاعده هدف/وسیله پدید آمده است. این خطا به (1A) بازمی‌گردد. این مسئله با مقایسه با یک استدلال نظری روشن می‌شود.

(1B) p

(2B) $p \rightarrow q$

(3B) q

استدلال فوق معتبر است، اما اگر داشته باشیم،

(1C) من باور دارم که p.

(2C) من باور دارم که $p \rightarrow q$.

از این دو مقدمه هیچ یک از دو گزاره زیر را نمی‌توان نتیجه گرفت.

(3C) من باور دارم که q.

(4C) من باید باور داشته باشم که q.

برای نتیجه گرفتن (3C) یا (4C)، یا باید مقدمه‌ای به استدلال فوق اضافه کرد یا این که قاعده استنتاج جدیدی معرفی کرد.

نکته مهم این است که شخصی که (1C) و (2C) در موردش صادق است، خودش استدلال اول را انجام می‌دهد و نه استدلال دوم را. شخصی که به دو گزاره باور دارد، خود آن گزاره‌ها را مقدمه استدلالش قرار می‌دهد، نه این که باور داشتن به آن گزاره‌ها مقدمه استدلال او باشند. به عبارت دیگر، در یک استنتاج نظری، گرایش گزاره‌ای (propositional attitude) سوژه، یعنی باور داشتن، بخشی از مقدمات استدلال را تشکیل نمی‌دهند. این موضوع در مورد استنتاج عملی هم صادق است، با این تفاوت که عامل حداقل نسبت به یکی از مقدمات گرایش گزاره‌ای اراده کردن را دارد و نه باور داشتن را. تمایز استنتاج عملی از نظری، نه در موضوع متفاوت است و نه در قواعد متفاوت استنتاج، بلکه تمایز در گرایش گزاره‌ای متفاوت سوژه است. بنابراین شخصی که استنتاج عملی عقلانیت ابزاری را انجام می‌دهد، (1A) را مقدمه استنتاجش قرار نمی‌دهد زیرا در این مقدمه رابطه عامل با ابژه اراده ذکر شده است. استنتاج عملی‌ای که عامل انجام می‌دهد به صورت زیر خواهد بود:

(1D) E

(2D) $E \rightarrow A$

(3D) A

(1D) نشان می‌دهد که عامل E را اراده کرده است. (2D) یعنی عامل باور دارد که A وسیله اجتناب‌ناپذیر

برای تحقق E است^۱ و (3D) نشان می‌دهد که عامل A را اراده کرده است. اگر مطابق با صورت‌بندی فوق، نسبت عامل با گزاره‌ها نیاید، رسیدن به (3D) به چیزی جز قاعده وضع مقدم نیازی ندارد. این نتیجه با تحلیلی بودن اصل عقلانیت ابزاری هم سازگار است. در واقع، استنتاج فوق ساختار منطقی اصل عقلانیت ابزاری را بیان می‌کند و از این طریق تحلیلی بودن آن را نشان می‌دهد. همچنین، در بخش اول آمد کسی که به اشتباه چیزی را وسیله هدف بداند و مطابق با آن عمل کند، اگرچه وسیله مناسب را اراده نکرده است اما نمی‌توان این شرایط را تخطی از اصل عقلانیت ابزاری در نظر گرفت. استنتاج فوق هم این موضوع را تأیید می‌کند. اصل عقلانیت ابزاری مربوط به درست بودن صورت استنتاج‌های عملی است و ارتباطی با درست بودن (2D) ندارد، بنابراین کسی که به خاطر دانش ناکافی، از وسیله نامناسبی استفاده کند اما صورت استنتاجش درست باشد، از عقلانیت ابزاری تخطی نکرده است.

حال تنها سؤالی که باقی می‌ماند این است که گزاره‌هایی با ساختار "اگر می‌خواهی E، آن گاه باید A!" چه معنایی دارند و چه چیزی را بیان می‌کنند. در واقع، اگر امر تکنیکی وجود ندارد، چگونه "باید" در این گزاره‌ها به کار می‌رود؟ در بسیاری از این موارد این گزاره‌ها صرفاً برای بیان (2D) به کار می‌روند و هیچ الزامی را بیان نمی‌کنند. برای مثال، ممکن است معلم فیزیکی بگوید "اگر می‌خواهید جسمی را بلند کنید، باید mg انرژی مصرف کنید!". در اینجا هیچ مهم نیست که واقعاً کسی می‌خواهد جسمی را بلند کند یا نه. همچنین کسی با این جمله به انجام دادن کاری ملزم نمی‌شود. هدف این جمله، اطلاع دادن یک قانون فیزیک به مخاطب است و صرفاً محتوای نظری دارد.^۲ البته این قانون علمی، همانند هر شناخت نظری دیگر، می‌تواند در کنش‌های عامل تأثیر داشته باشد. اما این قانون علمی فی‌نفسه کسی را به چیزی الزام نمی‌کند. به علاوه، این جمله می‌تواند کارکرد دیگری برای مخاطبی که (2D) را می‌داند داشته باشد. در این شرایط این جمله کارکردی مشابه با "باید از قاعده وضع مقدم تبعیت کنی!" دارد و یک قاعده منطقی را به عامل یادآوری می‌کند. این که این جمله چگونه باید تحلیل شود، به این مربوط است که آیا قواعد منطقی هنجاری هستند یا نه. می‌توان جمله‌هایی را فرض کرد که ساختار منطقی پیچیده‌ای دارند به گونه‌ای که سوژه‌ای که به آن‌ها باور دارد، به

۱. اجتناب‌ناپذیر بودن وسیله صرفاً به خاطر روابط علی-معلولی طبیعت نیست بلکه می‌تواند به خاطر ملاحظات دیگری باشد که عامل به خاطر آن‌ها وسایل در دسترس برای تحقق هدفی را محدود می‌کند. ممکن است برای تحقق E وسایل مختلفی وجود داشته باشد، اما عامل به خاطر اهداف دیگری که دارد یا اصولی که به آن‌ها پایبند است، تصمیم بگیرد که از برخی از این وسایل استفاده نکند. در این شرایط، اهداف باقی مانده اجتناب‌ناپذیر می‌شوند. این مسئله می‌تواند توضیح دهد که عقلانیت ابزاری چگونه با نصاب حزم و قانون اخلاق سازگار می‌شود.

۲. دیگر مفاهیم عملی هم می‌توانند در زمینه‌هایی برای تصفیه و یا انتقال اطلاعات به کار روند. برای بررسی این موضوع در مورد مفهوم خیر نک: (Hare, 1952, Chapter 7).

نتایج آن‌ها باور نداشته باشد (مثل (C) اگر که p به حد کافی پیچیده باشد). در این شرایط ممکن است گفته شود که سوژه از قواعد منطق تخطی کرده است بنابراین این قواعد می‌توانند امر هم لحاظ شوند. شاید حتی بتوان فرض کرد که این وضعیت، در مورد اصل عقلانیت ابزاری هم رخ دهد؛ اگرچه این وضعیت چندان محتمل نیست زیرا (D) ساختار بسیار ساده‌ای دارد و به نظر می‌رسد عاملی که نتواند چنین نتیجه ساده‌ای را هم بگیرد، از حداقل عقلانیت بی‌بهره است. با این حال، این موضوع که چنین چیزی ممکن است یا نه، به مسائلی در مورد تحلیل مربوط است که از خارج از موضوع این مقاله‌اند. همچنین این که قواعد منطق قابل تخطی و در نتیجه امر هستند یا نه، تأثیری در نتیجه‌ای که در بالا گرفته شد ندارد، زیرا حتی اگر قواعد منطق هنجاری باشند و حتی اگر تخطی از آن‌ها در تحلیل‌های عقلانیت ابزاری هم ممکن باشد، هنجارهای پدید آمده به منطق مرتبط‌اند و نه به فلسفه عملی.

نتیجه‌گیری

کانت در بنیادگذاری ابژکتیو بودن اصل عقلانیت ابزاری را بر اساس تحلیلی بودن آن‌ها توضیح می‌دهد، اما همان‌طور که در این مقاله آمد، تحلیلی بودن اصل عقلانیت ابزاری، سبب می‌شود که این اصل قابل تخطی نباشد و در نتیجه چیزی به نام امر تکنیکی وجود نداشته باشد. کانت پس از بنیادگذاری هیچ‌گاه به تفصیل به امرهای تکنیکی نپرداخت و این اثر تفصیلی‌ترین بحث او درباره این امرها باقی ماند. باین حال، اشارات پراکنده او نشان دهنده این است که او در مورد امکان امرهای تکنیکی نظرش را تغییر داده است (Papish, 2018; Stange, 1900, pp. 238–240). در نقد عقل عملی، کانت قواعد مهارت را اصول نظری می‌داند که ارتباطی با تعیین اراده ندارند (KpV 5:25). همچنین در نقد قوه حکم، قواعد مهارت فرع فلسفه نظری دانسته می‌شوند (KU 5:172). این فرمان‌های عملی در صورت به اصول عملی مشابهت دارند اما در محتوا نظری هستند (EEKU 20:196). بنابراین، اگرچه آمدن “باید” در قواعد مهارت آن‌ها را مشابه به اصول عملی می‌کند، اما آن‌ها صرفاً اصل‌های نظری‌اند و اراده را به فعلی ملزم نمی‌کنند.

حال می‌توان پرسید که علت خطای کانت در بنیادگذاری و تغییر نظر او در آثار بعدی چیست. شاید بهترین تبیین این باشد که نظریه امرهای بنیادگذاری یک نظریه موقتی است و نه یک نظریه استوار در مورد عقلانیت عملی به طور کلی. تردیدی که در ابتدای مقاله در مورد نسبت امرهای تکنیکی و پراگماتیک هم طرح شد این نظر را تأیید می‌کند. همچنین خود تقسیم‌بندی امرها قرینه‌ای به سود این مدعا است. این تقسیم‌بندی بسیار شهودی و مقبول عقل سلیم است و مشابه با تقسیم‌بندی‌هایی است که برخی از معاصران کانت، مثل کروزیوس و آخنوال، طرح کرده‌اند.^۱ بنابراین این تقسیم‌بندی نه نوآوری کانت، که استفاده او از مفهوم پردازی رایج برای

۱. در مورد سابقه این تقسیم‌بندی در کروزیوس و آخنوال به ترتیب نک: (Schneewind, 1992, p. 313) و (Ludwig, 2006, pp. 151–51).

تمایز میان امرهای اخلاقی و دیگر اصول عقل عملی است. بر همین اساس می‌توان توضیح داد که چرا دوگانه امر بی‌قید و شرط-مشروط که در بنیادگذاری غلبه دارد، در آثار بعدی به حاشیه می‌رود و کانت تقابل میان امرهای اخلاق با دیگر اصول عقل عملی را به شیوه‌ای دیگر صورت‌بندی می‌کند. یک علت دیگر، این است که در برخی از نقاط بنیادگذاری، دریافت کانت از تخطی تسامحی است. برای مثال، تمایلات عامل و نادانی او، به عنوان عواملی ذکر می‌شود که سبب می‌شود کنشی که او انجام می‌دهد، متفاوت باشد با آنچه باید انجام دهد (GMS 4:421). اما همان‌طور که اشاره شد، کنشی که به خاطر جهل با امر مطابقت نمی‌کند، نمی‌تواند نمونه‌ای از تخطی باشد. این موضوع به طریقی دیگر مسئله‌ای را پیش چشم می‌آورد که این مقاله آن را در مورد صل عقلانیت ابزاری بررسی کرد: نظریهٔ هنجارمندی در کانت، علاوه بر توضیح و تبیین ابژکتیو بودن، نیازمند ارائهٔ تعریفی دقیق و محض از تخطی است.

منابع

ترجمه‌های فارسی آثار کانت

- کانت، ایمانوئل. (۱۴۰۰). بنیانگذاری برای مابعدالطبیعه اخلاق (ترجمه سیدمسعود حسینی). نشرنی.
کانت، ایمانوئل. (۱۴۰۱). نقد عقل عملی (ترجمه سیدمسعود حسینی). نشرنی.

ترجمه‌های انگلیسی آثار کانت

- Gregor, M. J. (Ed.). (1996). *Practical Philosophy*. Cambridge University Press.
Gregor, M., & Timmermann, J. (Eds.). (2011). *Immanuel Kant: Groundwork of the Metaphysics of Morals: A German-English edition* (M. Gregor & J. Timmermann, Trans.). Cambridge University Press.
Guyer, P. (Ed.). (2000). *Critique of the Power of Judgment* (E. Matthews, Trans.; 1st ed.). Cambridge University Press.

منابع ثانویه

Reference

- Allison, H. E. (1990). *Kant's Theory of Freedom*. Cambridge University Press.
Allison, H. E. (2011). *Kant's Groundwork for the Metaphysics of Morals: A Commentary*. Oxford University Press.
Bacin, S. (2019). The Error in the *Groundwork*: Kant's Revision of the Imperatives and Prudence as Technical Ability. *Studia Kantiana*, 17(1), 29-48.
Beck, L. W. (1960). *A Commentary on Kant's Critique of Practical Reason*. University of Chicago Press.
Cramer, K. (1972). Hypothetische Imperative? In M. Riedel (Ed.), *Rehabilitierung der Praktischen Philosophie* (Vol. 1, pp. 159-212). Rombach.
Frankena, W. K. (1976). Obligation and Motivation in Recent Moral Philosophy. In *Perspectives on Morality*. University of Notre Dame Press.
Hare, R. M. (with Internet Archive). (1952). *The Language of Morals*. Clarendon Press.
Hill, T. E. (1992). The Hypothetical Imperative. In T. E. Hill, *Dignity and Practical Reason in Kant's Moral Theory* (pp. 17-37). Cornell University Press.
Korsgaard, C. M. (Ed.). (1996). *Creating the Kingdom of Ends*. Cambridge University Press.
Korsgaard, C. M. (1997). The Normativity of Instrumental Reason. In G. Cullity & B. Gaut (Eds.), *Ethics and Practical Reason* (pp. 215-254). Oxford: Clarendon Press.
Ludwig, B. (2006). Kant's Hypothetical Imperatives (GMS, 417...419). In *Kant's Hypothetical Imperatives* (GMS, (pp. 139-157). De Gruyter.
Newton, A. (2017). The Analytic Proposition Underlying Kantian Hypothetical Imperatives. *Kant-Studien*, 108(4), 543-567.
Papish, L. (2018). Kant's Revised Account of the Non-Moral Imperatives of Practical Reason. *Ergo, an Open Access Journal of Philosophy*, 5, 289-313.
Paton, H. J. (1946). *The Categorical Imperative*. London, New York: Hutchinson's University Library.
Patzig, G. (1965). Die logischen Formen praktischer Sätze in Kants Ethik. *Kant-Studien*, 56(3-4), 237-252.
Pollok, K. (2007). „Wenn Vernunft volle Gewalt über das Begehungsvermögen hätte“ – Über die gemeinsame Wurzel der Kantischen Imperative. *Kant Studien*, 98(1), 57-80.
Reath, A. (2006). *Agency and Autonomy in Kant's Moral Theory* (1st ed.). Oxford University

- Press.
- Schneewind, J. B. (1992). Autonomy, obligation, and virtue: An overview of Kant's moral philosophy. In P. Guyer (Ed.), *The Cambridge Companion to Kant* (1st ed., pp. 309–341). Cambridge University Press.
- Schönecker, D., & Wood, A. (2015). *Immanuel Kant's Groundwork for the Metaphysics of Morals: A Commentary*. Harvard University Press.
- Schroeder, M. (2005). The Hypothetical Imperative? *Australasian Journal of Philosophy*, 83(3), 357–372.
- Schwartz, J. (2010). Do Hypothetical Imperatives Require Categorical Imperatives? *European Journal of Philosophy*, 18(1), 84–107.
- Staeger, R. (2002). Hypothetische Imperative. *Kant Studien*, 93(1), 42–56.
- Stange, C. (1900). Der Begriff der „hypothetischen Imperative“ in der Ethik Kants. *Kant-Studien*, 4(1–3), 232–247.
- Steigleder, K. (2001). Hypothetische Imperative als reflexive Urteile. In V. Gerhardt, R.-P. Horstmann, & R. Schumacher (Eds.), *Kant und die Berliner Aufklärung* (pp. 113–121). De Gruyter.
- Williams, B. (1981). Internal and external reasons. In B. Williams, *Moral Luck: Philosophical Papers 1973–1980* (pp. 101–113). Cambridge University Press.
- Wood, A. W. (1999). *Kant's Ethical Thought*. Cambridge University Press.